

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКИХ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВНЗ

Лутаєва Т.В.,

к.пед.н., доц.,

Кайдалова Л.С.,

д.пед.н., проф.,

Шварц Н.В.,

к.пед.н., доц.,

Національний фармацевтичний університет

Україна стала активним учасником процесу входження у світове освітнє співтовариство. Розширення мобільності студентів є однією з цілей Болонського процесу. Положення Болонської декларації обумовлюють необхідність мобільності науково-педагогічних працівників, здатних ефективно кооперуватися з іншими людьми, вступати в конструктивний діалог, виховувати студентів в дусі толерантності, що актуалізує тему даного дослідження.

Мета даних матеріалів полягає в висвітленні сутності та окресленні основних засобів формування толерантності викладачів медико-фармацевтичних вищих навчальних закладів.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях висвітлюється зміст поняття «толерантність», аналізується сутність толерантного підходу у міжкультурній комунікації (О. Садохін Н. Якса, Т. Лутаєва та інші), однак, відсутнім є систематизований огляд шляхів формування толерантності викладачів українських медико-фармацевтичних вищих навчальних закладів.

Виховання толерантності є умовою, що сприяє ефективній міжкультурній, міжетнічній взаємодії як "тут і зараз", так і в перспективі. Толерантність (від лат. *tolerantia* — терпіння) — це визнання за іншими права на повагу їхньої особистості й самоідентичності [1]. Аналізуючи поняття "толерантність", Н. В. Якса зазначає: "Толерантним називається ставлення, за якого людина прагне досягнути взаєморозуміння й реалізації власних цілей шляхом узгодженості своїх дій з діями інших людей без застосування будь-якого насильства, примусу й утисків, а лише за допомогою взаємодискусії" [5, С. 146]. Толерантний підхід у міжкультурній комунікації означає тер-

пимість до іншого способу життя, поведінки, інших поглядів, звичок, вірувань. Такий підхід є ознакою впевненості в собі й усвідомлення надійності власних позицій, які не бояться порівняння з іншими поглядами й не уникають духовної конкуренції.

Сутність толерантності можна розкрити через висвітлення протилежного поняття - "інтолерантність". Форми прояву інтолерантності: образи, глузування, вияви зневаги, негативні стереотипи, упередження, забобони, що ґрунтуються на негативних рисах і якостях, етноцентризм; дискримінація на різних підставах у вигляді позбавлення соціальних благ, обмеження прав людини, штучна ізоляція в суспільстві, расизм, націоналізм, експлуатація, фашизм, ксенофобія у вигляді етнофобій, мігрантофобій; опоганення релігійних і культурних пам'яток, вигнання, сегрегація, репресії, релігійне переслідування [4, С. 242-243].

Розглядаючи проблему міжкультурних стосунків, вітчизняні дослідники наголошують, що вищий рівень міжкультурного розуміння характеризується досягненням здатності до глибокого емоційного співчуття - емпатії (від англ. empathy - співчуття) як здатності поставити себе на місце іншої людини в контексті її культури, зрозуміти її почуття, бажання, ідеї і вчинки [4, С. 244].

Важливим є завдання формування міжкультурної толерантності на післядипломному етапі освіти. Спираючись на власний досвід, викладачі кафедри педагогіки і психології НФаУ вважають, що доцільним є включення до плану та програм циклів підвищення кваліфікації викладачів медико-фармацевтичних ВНЗ тем, пов'язаних з вивченням та аналізом сутності полікультурної освіти, проведення комунікативних тренінгів.

Як метод навчальних занять тренінг - програма різнобічних вправ, що планомірно здійснюється з метою формування й удосконалення умінь і навичок у тій чи іншій сфері людської діяльності. Тренінг розвиває вміння слухати співрозмовника, тримати себе впевнено з іншими людьми, публічно виступати, вибудовувати ефективну модель стосунків із партнерами з комунікації, попереджувати й конструктивно усувати конфлікти (у тому числі міжкультурні), долати ті звички й манери поведінки, які ускладнюють спілкування представників різних культур [3, С. 89-90]. Методика проведення тренінгу "Формування міжкультурної толерантності" запропонована О. Салохінім.

На наш погляд, корисним є використання на післядипломному етапі освіти вправ, що дозволяють викладачам опанувати моделі толерантної поведінки і стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних розходжень між представниками різних цивілізацій ("Групова картинка", "Відгадай, про кого йде мова", "Принципи ділового спілкування з представниками інших культур" тощо). Після виконання вправ доцільним вважаємо проведення обговорення засобів та способів передачі особливостей зображення етнокультурних груп та достовірність поданої інформації, звернення уваги на питання: "Чому представники різних культур часто пояснюють одне й те саме по-різному?", "Чому нерозуміння причин поведінки представників іншої культури породжує протидію, роздратованість, агресивність?", "Чому особа, яка потрапляє в іншу культуру, часто оцінює її особливості негативно?", "Які почуття можуть виникнути у людей, що на собі відчули нетерпиме ставлення з боку оточуючих?".

Інтерес викладачів, які є слухачами циклів підвищення кваліфікації, викликають так звані культурні асимілятори. Цей спосіб підвищення міжкультурної сенситивності полягає в доборі великої кількості коротких епізодів, які змальовують взаємодію людей, що належать до різних культур (цільової культури й культури викладача).

Для створення діагностичного інструментарію моніторингу процесу формування міжкультурної толерантності як професійно важливої особистісної якості викладача сучасного ВНЗ та вимірювання кінцевого рівня її сформованості доцільно звернутися до робіт соціальних психологів та етнопсихологів. Зокрема, найбільш ефективними нам уявляються створені західними та російськими науковцями діагностичні методики, що пройшли достатню апробацію та підтвердили свою валідність і надійність. Насамперед маємо на увазі шкалу соціальної дистанції Е. Богардуса³, методики "Інтолерантність-толерантність" Л. Почебут, "Етнічна толерантність-інтолерантність" Н. Лебедевої, "Рівень комунікативної толерантності" В. Бойка, а також адаптовані до українських реалій методики вимірювання етноцентризму М. Стаднікова, "Етнічна ідентичність" О. Романової, "Типи етнічної ідентичності" Г. Солдатової, тест культурно-ціннісних орієнтацій Л. Почебут та інші [3, С. 171-173].

Ефективним є формування толерантності науково-педагогічних працівників завдяки впровадженню їх реальної взаємодії з видатними

вітчизняними та закордонними вченими, із представниками культур світу у рамках вебінарів, навчальних телекомунікаційних проєктів. Останні являють собою дистанційне спілкування й спільну діяльність через мережу Інтернет.

У наш час знання викладачів вищої школи, отримані під час закордонних візряджень, можуть сприяти формуванню вміння ефективно співпрацювати з представниками інших країн, налагоджувати міжнародні комунікації. З цією метою можна організовувати стажування деяких викладачів за кордоном. Дієвими є лекції викладачів інших країн у рамках програм обміну.

Формування толерантності викладачів медико-фармацевтичних вищих навчальних закладів передбачає посилення ролі педагога як ключової фігури сучасної системи освіти й ускладнення його професійних функцій як посередника в міжкультурному спілкуванні. Розширення можливостей ознайомлення викладачів зі скарбницею світової культури, а також їхнє прилучення до загальнолюдських цінностей і стандартів земного існування, сприятиме їхньому безперешкодному співіснуванню в мультикультурному суспільстві XXI ст. Людина, яка володіє загальнолюдським масштабом оцінки, є раціональнішою і толерантнішою.

Література:

1. Декларація принципів толерантності // Шлях освіти. — 1999. — № 2. — С. 2-4.
2. Лугаєва Т. В. Особливості полікультурної освіти студентів як чинника соціалізації особистості / Т. В. Лугаєва // Теорія та методика навчання та виховання : Збірник наукових праць / За ред. А.В. Троцько. — Х. : ХНПУ, 2009. — Вип. 23. — С. 82-91.
3. Лугаєва Т. В. Педагогічна культура: навчальний посібник / Т. В. Лугаєва, Л. Г. Кайдалова. — Х. : ТОВ «Цифра принт», 2012. — 182 с.
4. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация : Учебное пособие / А. П. Садохин. — М. : Альфа-М; ИНФРА-М, 2006. — 288 с.
5. Якса Н. В. Міжкультурна взаємодія суб'єктів освітнього процесу : Навчальний посібник / Н. В. Якса. — Житомир, 2007. — 312 с.